

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHITETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Краток документ за јавна политика бр.45/2020

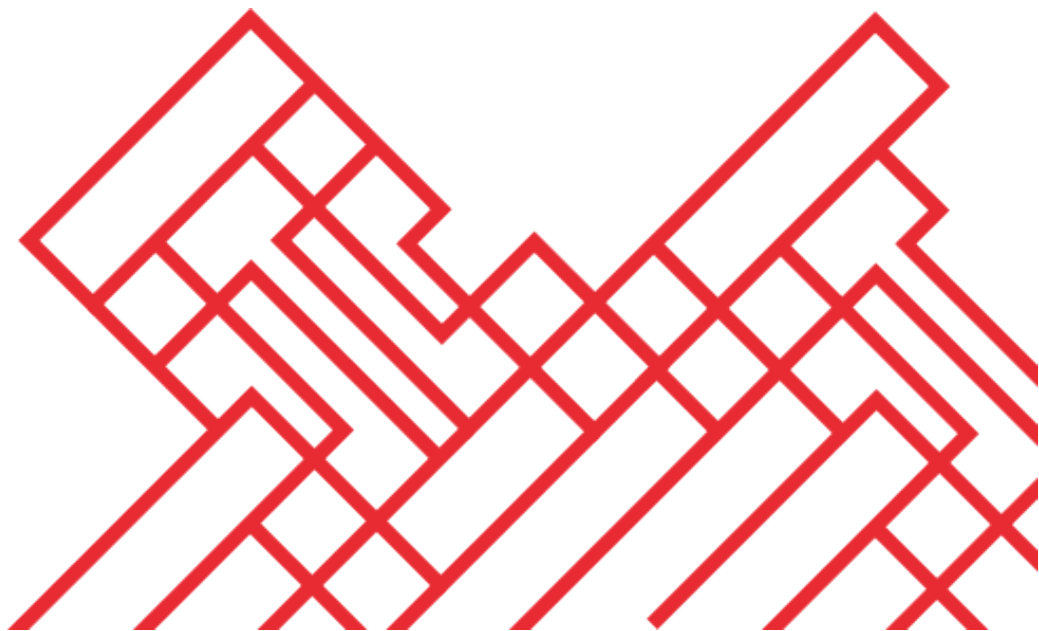
-

Граѓаните и Собранието на Северна Македонија: Доверба со стаклени нозе

Авторки: Александра Јовевска Ѓорѓевиќ и Сара Јанеска

-

октомври 2020

Оваа публикација е изготвена во рамките на Програмата за парламентарна поддршка (ПСП), која е поддржан од Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ) преку Швајцарска Амбасада во Република Северна Македонија. ПСП се спроведува од Националниот демократски институт (НДИ), Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС) и Центарот за управување со промени (ЦУП). Содржината на публикацијата на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на СДЦ.

Резиме

Оваа анализа дава компаративен преглед на довербата која граѓаните на Северна Македонија ја имаат кон Собранието во однос на други демократски држави во светот. Анализата дава приказ и за тоа како оваа доверба е распоредена по различни социјални категории на граѓани и како перцепцијата на граѓаните за работата на Собранието се одразува врз нивната довербата во оваа институција.

Законодавните домови се клучните институции за донесување одлуки во демократските политички системи, што значи дека ниска доверба на граѓаните во Собранието, индицира сомнеж за реалното практикување на демократичноста во општеството. Доколку граѓаните се сомневаат во работата на своите претставници во законодавниот дом, многу веројатно е дека ќе се сомневаат и во објективноста на одлуките кои произлегуваат од оваа институција.

Истражувањата направени во светски рамки укажуваат дека граѓаните во демократските земји имаат генерално ниска доверба во Законодавните домови во својата држава. Овој степен на недоверба е предупредување за претставничката демократија, од каде се и поставува прашањето за тоа колку истата е функционална кога мнозинството од граѓаните не им веруваат на клучните демократски институции.

Довербата која граѓаните во Северна Македонија ја имаат во Собранието, е во линија со ниската доверба во другите земји со демократски систем на владеење во светот. Ова ниво на доверба е најниско во последните четири години во државата. Анализите дополнително укажуваат и на тоа дека довербата во Собранието, не е рамномерно распределена низ различните социјални групи во општеството. Така, граѓаните кои се претставници на група со ризик од социјално исклучување, имаат понизок степен на доверба во Собранието во споредба со другите социјални групи.

Исто така, анализата покажува дека довербата во законодавниот дом е основана врз перцепцијата на граѓаните за тоа како Собранието ги извршува своите функции, и колку е транспарентно и отворено за јавноста. Оттука, граѓаните кои сметаат дека Собранието уредно ги извршува своите уставни надлежности, и е отворено за соработка со јавноста, имаат највисоко ниво на доверба во оваа институција.

Собранието мора да вложи сериозни напори за кревање на нивото на доверба на граѓаните. Ова може да се постигне преку унапредување на квалитетот на извршување на своите уставно одредени функции, пред се на надзорната функција; градењето и негувањето на близок и непосреден однос со јавноста; како и ставањето на групите со ризик од социјално исклучување во фокусот на својата работа.

1. Вовед

Законодавните домови се клучните институции за донесување одлуки во земјите со демократски систем на владеење. Таму се донесуваат правните норми во општеството, се заклучува државниот буџет и се оформува генералниот политички тек во државата. Оттука, доколку граѓаните имаат ниска доверба во Собранието, многу веројатно е дека ќе се сомневаат и во објективноста на одлуките кои произлегуваат од оваа институција.

Политичката литература бележи дека модерната форма на демократија, е нужно репрезентативна, бидејќи единствено овој начин дава одговор на прашањето како луѓето треба да се владеат самите себе си.¹ Во тој контекст, Собранието како највисоко претставничко тело на граѓаните е критична институција преку која граѓаните можат да ја практикуваат демократијата во општеството и „владеењето над самите себе“. Од овие

причини, ниската доверба во Собранието, индицира сомнеж кај граѓаните дека нивните интереси не се доволно претставени во оваа институција и ја разорува демократичноста во општеството. Дополнително, истражувањата направени во светски рамки укажуваат дека граѓаните во најголем дел од демократските земји имаат генерално ниска доверба во законодавните домови.

Целта на оваа анализа е да направи компаративен преглед на довербата која граѓаните на Северна Македонија ја имаат во Собранието во однос на други демократски држави во светот. Дополнително, анализата дава приказ за тоа како оваа доверба е распоредена по различни социјални категории на граѓани во државата и дава корелација за тоа како перцепцијата на граѓаните за работата на Собранието се одразува врз довербата во оваа институција.

¹ А) Статори, Г. (1987) Теоријата на демократијата повторно прегледана. Чатам, NJ: Хатам Хаус
В) Шедлер, А. (1999) Концептирање на отчетноста. Во самоограничувачка држава: моќ и одговорност во новите демократии, ед. Андреас Шедлер, Лери Дајмонд и Марк Ф.Платнер. Болдер, КО: Лин Ринер.
Забелешка: Исто се должи на практичност, бидејќи непосредната демократија на регуларна основа е практично невозможна во модерните држави, и покрај тоа што се утврдени начини како непосредно да се вклучат граѓани во процесот на донесување одлуки, како референдумите на пример.

2. Ниво на доверба во законодавните домови во светот

Истражувањето спроведено од страна на Холмберг и др. во 2017 година, заклучува дека во повеќето демократски општества, мнозинството од граѓаните немаат доверба во парламентите на своите држави. Како таргет на нивната студија од демократските облици на владеење, се јавуваат 27 земји од таканаречените „нови демократии“² и 15 од таканаречените „стари демократии“³. Резултатите покажуваат, дека само кај 4 од „старите демократии“, повеќе од половината граѓани изјавиле дека имаат доверба во Собранието, додека кај „новите демократии“ тоа било случај во само две земји. Просечниот процент на граѓани од „старите демократии“ кои изјавиле дека им веруваат на парламентите, е 40% додека кај „новите демократии“, овој процент е за 11 процентни поени понизок и изнесува 29%. Во случајот со сите други демократски земји, мнозинството граѓани немаат доверба во работата на нивните законодавни домови.⁴

Дуфин (2020), ја истражува довербата која граѓаните на државите членки на Европската Унија (ЕУ), ја имаат во клучни институции во нивните земји. Помеѓу институциите од интерес во анализата се и националните парламенти, националните влади и правниот систем. Резултатите покажуваат дека само една третина

од граѓаните од ЕУ изјавиле дека им веруваат на националниот парламент (34%) и националната влада (34%) во својата држава, што всушност е најнизок процент во споредба со другите институции. Граѓаните од ЕУ се поделени во однос на нивната доверба во правниот систем на нивните земји (Графикон 1).

Довербата во националните парламенти во скоро сите земји членки на ЕУ е значително пониска во однос на довербата која граѓаните ја имаат во другите споменати институции. Исклучок се неколку земји, како Холандија и Шведска, каде резултатите покажале дека мнозинството граѓани им веруваат на сите наведени институции⁵ (Графикон 1).

Резултатите од различни истражувања се усогласени во однос на фактот дека мнозинството граѓани кои живеат во држави со демократски систем на уредување, генерално немаат доверба во законодавната и извршната власт во својата држава. Овој висок степен на недоверба е предупредувачки сигнал за претставничката демократија, од каде се и поставува прашањето за тоа колку истата е функционална кога мнозинството од граѓаните не им веруваат на клучните демократски институции.

² Индија, Гана, Кипар, Тајланд, Јужноафриканската држава, Естонија, Уругвај, Индонезија, Грузија, Тајван, Еквадор, Молдавија, Тринидад и Тобаго, Јужна Кореја, Аргентина, Бразил, Чиле, Мексико, Бугарија, Колумбија, Србија, Унгарија, Романија, Полска, Перу, Тунис и Словенија.

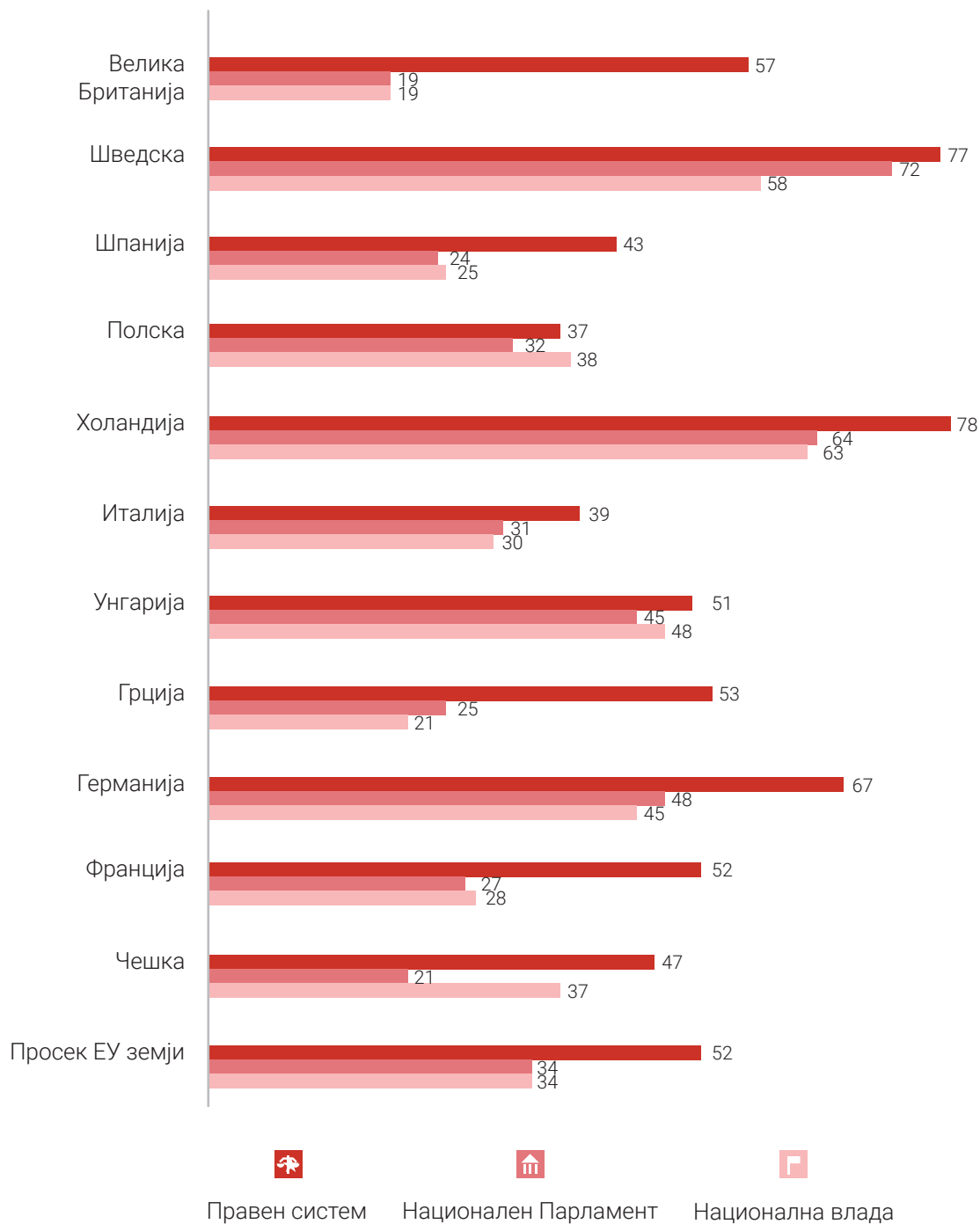
³ Шведска, Норвешка, Швајцарија, Финска, Германија, Нов Зеланд, Канада, Велика Британија, Холандија, Шпанија, Франција, Италија, Австралија, Јапонија и САД.

⁴ Холмберг, Сорен, Стафан Линдберг и Ричард Свенсон. (2017) „Доверба во парламентот“. Журнал за јавни работи 17.1-2: е1647.

⁵ Дуфин, Е. (2020) Довербата на Европејците во клучните институции во избраните земји 2019 година. Statista.com. Достапно на: <https://www.statista.com/statistics/1108375/trust-key-institutions-selected-european-countries/#statisticContainer>

Графикон 1. Ниво на доверба во државните институции (%)

Граѓаните од државите на ЕУ имаат низок степен на доверба во националните парламенти на своите земји

Извор: Дуфин, Е. (2020)⁴

⁴ Дуфин, Е. (2020) Довербата на Европејците во клучните институции во избраните земји 2019 година. Statista.com. Достапно на: <https://www.statista.com/statistics/1108375/trust-key-institutions-selected-european-countries/#statisticContainer>

3. Довербата на граѓаните во Собранието на Северна Македонија

—

3.1. Ниво на доверба во Собранието наспроти други институции во државата

Резултатите од теренската анкета која Институт за демократија (ИДСЦС) ја спроведе во 2020 година, покажаа дека нивото на доверба кое граѓаните го имаат кон законодавниот дом, е најниско во последните четири години.⁷ Така, на скала од 1 – најниска до 10 - највисока, граѓаните својата доверба ја позиционира на средна оценка 4 во 2020, што споредено со 2017 кога нивото на доверба било оценето со 4.8 претставува пад од 0.8 поени на скалата (Графикон 2).

Резултатите укажуваат најниска доверба на граѓаните во сите институции вклучени во истражувањето последните четири години. Така, во 2020 највисоко е оценета довербата

кон Претседателот на државата, со средна оценка 4.6, но сепак споредено со 2019, кога нивото на доверба било оценето со 5.6, оваа оценка бележи пад од 1 поен. Довербата на граѓаните во Владата, е оценета релативно еднакво со довербата во Собранието, односно со 4.1. Единствено пониско оценета е довербата кон судството 3.1 (Графикон 2).

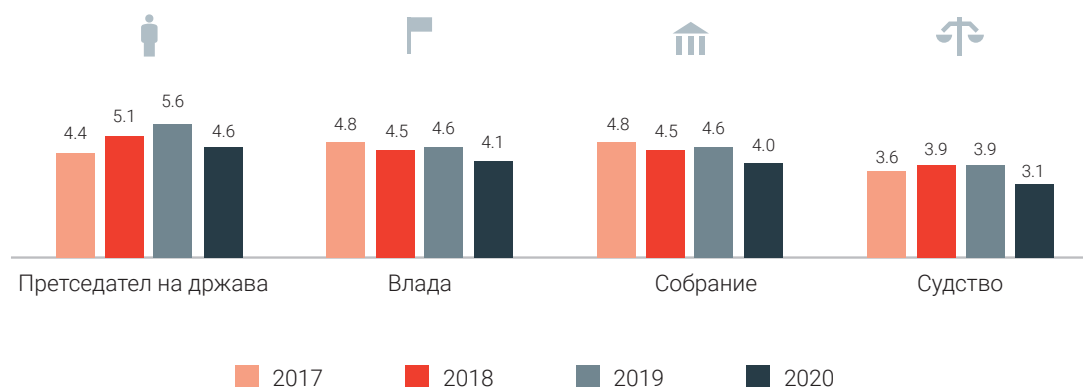
Овие резултати укажуваат на фактот дека нивото на довербата која граѓаните во Северна Македонија ја имаат кон државните институции, е во линија со ниската доверба кој се забележува и во другите демократии во светот. Сепак, овој тренд на значителен пад на довербата во законодавната, извршната и судската власт, го доведува во прашање непреченото функционирањето на демократијата и нејзините принципи.

⁷ Институт за демократија „Социетас Цивилис“ (2020) Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието на Република Северна Македонија. Достапна на: shorturl.at/yAEHS

Графикон 2. Доверба во институции на скала од 1 до 10

2020 бележи опаѓачки тренд во довербата на институциите

(На скала од 1 до 10 опишете колкава е вашата доверба во следните институции)

3.2. Нивото на доверба во Собранието помеѓу различни социјални групи

Собранието, како највисоко претставничко тело на граѓаните, идеално претставува натпартиска институција која подеднакво ги застапува интересите на сите граѓани, со што стимулира еднакво ниво на доверба низ целото општество и низ сите социјални и економски групи.

Диференцираните резултати од истражувањето на ИДСЦС, укажуваат дека тоа не е случај за дел од социјалните групи.

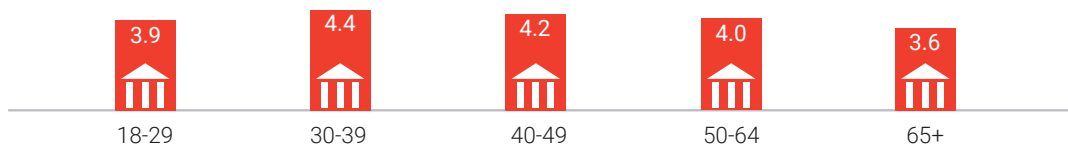
Анализата покажува дека речиси и да нема разлика во нивото на доверба на мажите и

жените во законодавниот дома на Северна Македонија. Така, на скала од 1-најниска, до 10 највисока, жените ја оцениле довербата со средна оценка 4.1, додека мажите со 4.0.

Од друга страна, доколку резултатите се анализираат во однос на економскиот статус и возрастната група на испитаниците, може да се забележи дека нивото на доверба варира кај различните групи. Така, највозрасните испитаници (65+ години), имаат најниска доверба во Собранието (3.6), додека испитаниците на возраст од 30-39 години, највисока со оценка од 4.4 (Графикон 3).

Графикон 3. Доверба во Собранието според возраст

Највозрасната група на граѓани со најниска доверба во Собранието
(На скала од 1 до 10 оценете ја вашата доверба во Собранието)

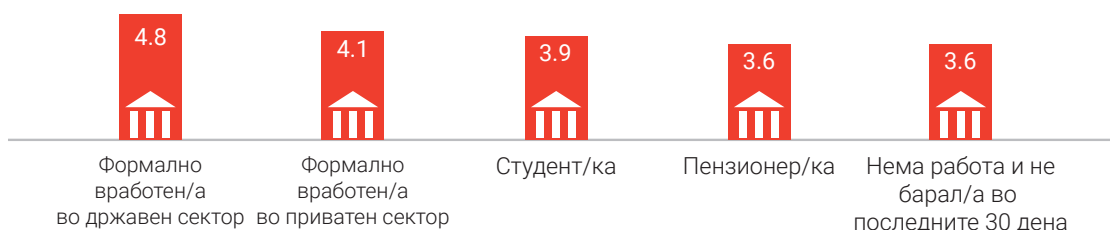

Разлики се забележани и кај различните економски групи на граѓани. Во линија со резултатите од возрастните групи, пензионерите изјавиле најниско ниво на доверба во Собранието (3.6), заедно со невработените (3.6). Најголема доверба имаат вработените во државен сектор, оценета со 4.8. Вработените во приватниот сектор својата доверба во

Парламентот ја оцениле со 4.1, додека студентите со 3.9 (Графикон 4). Овие резултати укажуваат дека довербата кај групите кои се со повисок ризик од социјално исклучување, како на пример невработените, пензионерите и студентите, имаат најниска доверба во своите претставници во Собранието.

Графикон 4. Доверба во Собранието според Економски статус

Во однос на економскиот статус, невработените и пензионерите со најниска доверба во Собранието
(На скала од 1 до 10 оценете ја вашата доверба во Собранието)

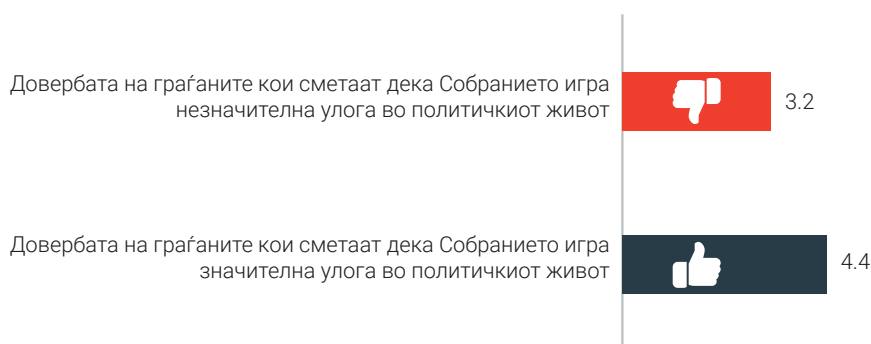
3.3. Влијанието на перцепцијата на граѓаните за работата на Собранието врз нивната доверба во оваа институција

Довербата на граѓаните во Собранието е тесно врзана со нивната перцепција за работата на Собранието и неговата отвореност и вклучување на јавноста. Така, граѓаните кои

го перцепираат Собранието како значаен фактор во политичката сфера на државата, имаат и значително поголема доверба во оваа институција (4.4, на скала од 1-10). Соодветно, довербата на граѓаните кои изјавиле дека сметаат дека Собранието игра незначителна улога во политичкиот живот на државата, е најниска (3.2, на скала од 1-10) (Графикон 5).

Графикон 5. Перцепцијата за улогата на Собранието во општеството и довербата

Граѓаните кои во Собранието гледаат значаен фактор во политичкиот живот на државата, имаат поголема доверба во таа институција
(На скала од 1 до 10 оценете ја вашата доверба во Собранието)

Понатаму, оваа корелацијата се потврдува и преку перцепцијата на граѓаните за тоа колку добро Собранието ја извршува својата надзорна функција. Граѓаните кои сметаат дека Собранието добро ја извршува оваа функција и ја контролира извршната власт, имаат највисоко ниво на доверба во Собранието (4.8). Како што

се намалува сигурноста кај граѓаните во тоа колку Собранието ја контролира Владата, така соодветно опаѓа и нивото на доверба. Граѓаните кои веруваат дека Собранието воопшто не ја практикува својата надзорна функција и не ја контролира Владата, имаат најниска доверба во Собранието со оценка 3.3 (Графикон 6).

Графикон 6. Перцепцијата за надзорната улога на Собранието и довербата

Граѓаните кои сметаат дека Собранието ја извршува својата надзорна функција, имаат повисока доверба во оваа институција
(На скала од 1 до 10 оценете ја вашата доверба во Собранието)

Сепак, особено евидентен е соодносот помеѓу довербата во Собранието и перцепцијата на граѓаните за неговата отвореноста за учеството на јавноста во неговата работа. Имено, резултатите укажуваат дека довербата во Собранието расте пропорционално со перцепцијата на граѓаните за неговата

отвореност. Имено, граѓаните кои сметаат дека Собранието е целосно отворено, на скала од 1 до 10 ја оценуваат својата доверба во оваа институција со 7, додека оние кои сметаат дека Собранието е целосно затворено, довербата ја оценуваат со 2.4 (Графикон 7).

Графикон 7. Перцепцијата за отвореноста на Собранието и довербата

Граѓаните кои сметаат дека Собранието е отворено за јавноста, имаат повисока доверба во оваа институција
(На скала од 1 до 10 оценете ја вашата доверба во Собранието)

4. Заклучок

Довербата на граѓаните во националните парламенти на нивните земји бележи опаѓачки тренд. Мнозинството на граѓани на демократските држави низ светот изјавиле дека нивната доверба во законодавниот дом е на пониско ниво во споредба со довербата која ја имаат во другите државни институции.

Во линија со овој тренд, довербата на граѓаните во Собранието во Северна Македонија е најниска во последните четири години, и е помала во однос на довербата кон извршната власт. Ваквиот пад на довербата на граѓаните во законодавната власт, упатува сериозен сигнал за суштинското практикување на демократичноста во нашата држава. Доколку мнозинството граѓаните имаат ниско ниво на доверба во своите демократски избрани претставници во Собранието, легитимитетот на оваа институција е доведен во прашање.

Довербата на граѓаните во Собранието е тесно врзана со нивната перцепција за работата на Собранието и неговата отвореност и вклучување

на јавноста. Така граѓаните кои сметаат дека Собранието успешно ги извршува своите уставни функции и кои сметаат дека Собранието е отворено за учество на јавноста во неговата работа имаат највисока доверба во оваа институција. Соодветно, најниска доверба во Собранието имаат граѓаните кои сметаат дека законодавниот дома е целосно затворен за јавноста и е контролирано од страна на Владата.

Довербата на граѓаните во Собранието варира и помеѓу различни социјални и возрастни групи, и е пониска меѓу претставниците на групите со поголем ризик за социјално исклучување. Така, највозрасната група на граѓани, најмалку и веруваат на законодавната власт, додека кај граѓаните на возраст од 30 до 39 години, е забележано највисоко ниво на доверба споредено со другите возрастни групи. Во однос на економскиот статус, највисоко ниво на доверба е забележана помеѓу вработените во државниот сектор, наспроти пензионерите и невработените кои имаат најниско ниво на доверба.

5. Препораки

Собранието мора да вложи сериозни напори за кревање на нивото на доверба на граѓаните. Ова може да се постигне преку унапредување на квалитетот на извршување на своите уставно одредени функции, а пред се на надзорната функција. Мнозинството граѓани се убедени дека Собранието нема контрола врз работата на Владата, што значително негативно влијае врз нивната доверба. Пратениците треба активно и суштински да ги практикуваат механизмите за надзор над извршната власт кои им се на располагање.

Во насока на зголемување на довербата на граѓаните, Собранието исто така, треба да изгради и одржува близок и непосреден однос со јавноста. Граѓаните треба да имаат непречен и редовен увид во работата на Собранието, како и отворен канал за двонасочна комуникација со своите претставници. Ова може да се постигне преку унапредување на содржината и алатките за информирање на јавноста кои Собранието ги користи, како на пример Собранискиот канал, веб страницата на Собранието и профилите на социјалните медиуми. Непосредниот

контакт со граѓаните ќе биде овозможен и преку активирање на постојните канцеларии за контакт со граѓаните кои треба да се лоцирани во сите општини во државата. Дополнително, Собранието треба да инвестира и во поинтензивна едукација на граѓаните за можностите за нивно вклучување во работата на Собранието.

Собранието треба да стави фокус во својата работа на групите во ризик за социјално исклучување. Довербата која граѓаните од овие групи ја имаат во Собранието е пониска во однос на другите. Ова е значително забележливо во однос на економскиот статус и на возраста на граѓаните. Потребно е претставниците на граѓаните да посветат посебно внимание на потребите на различни социјални групи, особено преку проценување на импактот кој работата на Собранието го има над нивните животи. На овој начин ќе придонесат кон конкретни решенија за подобрување на статусот на овие групи во општеството, а со тоа и зголемување на нивната доверба во Собранието.

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Краток документ за јавна политика бр.45/2020

Граѓаните и Собранието на
Северна Македонија:
Доверба со стаклени нозе

Авторки: Александра Јовевска Ѓорѓевиќ и Сара Јанеска

октомври 2020